

MARMORNE ARCHITEKTUR IM KAISERZEITLICHEN TOMIS. ZUR FRAGE DER MARMORWERKSTATT

Natalia Toma*

Stichwörter: Marmorhandel, Bearbeitungsplätze eines marmornen Bauteils, Bauplatz, Tomis.

Zusammenfassung: Die archäologische Auswertung des rekonstruierten Fundkomplexes der sog. Marmorwerkstatt wurde wegen des Fehlens einer Veröffentlichung der Ausgrabungen im südwestlichen Bereich der Stadt Tomis sowie der Freilegung der marmornen Bauteile zu unterschiedlichen Zeiten und deren Verteilung auf diverse Museen lange erschwert. Die Deutung als Werkstatt im Sinn eines räumlich definierten Ortes, an dem Marmor bearbeitet wurde, muss verworfen werden. Vielmehr sind die Bauteile im Kontext der Bebauung des südwestlichen Abhanges der tomitanischen Halbinsel zu sehen. Dieser barg offensichtlich zahlreiche öffentliche Bauten, darunter auch den sog. Servilius-Fabianus-Bau. Dieser öffentliche Bau unbekannter Funktion war mit einer marmornen Fassade des Typus *scaenae frons* versehen. Da als Baumaterial dieser aus Bauteilen unterschiedlicher Bearbeitungsgrade bestehenden Fassade importierter Marmor fungierte, wird der Platz um den Bau herum zur Fertigstellung der Bauteile benutzt worden sein.

Rezumat: Articolul discută cazul așa-numitului atelier de prelucrare a marmurei descoperit la Constanța (Tomis) la sfârșitul anilor '50 în cadrul unor ample săpături arheologice sistematice desfășurate sub coordonarea lui Canarache. În timpul săpăturilor efectuate de-a lungul incintei romano-bizantine în zona denumită „La serpentină” a fost descoperit, conform mențiunilor lui Canarache, un grup de piese arhitectonice de marmură aflate în diferite stadii de prelucrare și așezate pe un strat gros de așchii de marmură. Pe baza descrierilor lui Canarache, a fotografiilor publicate de Z. Covacef și a unui studiu al materialului fotografic aflat în Arhiva Muzeului de Istorie Națională și Arheologie (Constanța) am reușit identificarea a patru piese pertinente acestei descoperiri și aflate acum în parcul arheologic din Constanța.

Grupului de piese îi aparțin un fragment de fronton aflat în stare incipientă de prelucrare, o cornișă de colț puternic deteriorată, o arhitravă neterminată căreia îi lipsește decorația și o arhitravă transversală finită cu urme de deteriorare intenționată. Autopsia pieselor arată în mod clar că este vorba de un grup heterogen de piese de marmură, dintre care două aflate în stadii diferite de prelucrare, iar celelalte în stare finită însă supuse unui proces de distrugere intenționat, pe seama căruia trebuie puse și așchiile de marmură descoperite în jurul lor. În urma unei discuții a stadiului actual al cercetărilor referitoare la locurile și etapele de prelucrare a pieselor arhitectonice de marmură am arătat ca acestea erau fie prefabricate în carierele de unde se exploata materialul și finisate la destinație sau prelucrate complet la destinație, direct pe șantierul de construcție al edificiului căruia îi erau destinate. Așadar am propus identificarea locului de prelucrare a pieselor arhitectonice de marmură cu un șantier de construcție destinat ridicării unui edificiu. Descoperirea pieselor în apropierea edificiului cu scară, cunoscut și sub numele de edificiul lui Servilius Fabianus a cărui fațadă a fost construită cu piese de marmură aflate în diferite stadii de prelucrare, dar mai ales faptul că dimensiunile și decorul cornișei corespund celor ale cornișelor atribuite edificiului constituie argumente pentru atribuirea acestei piese fațadei edificiului cu pricina. Forma frontonului se potrivește de asemenea fațadei de tip *scaenae frons* care a fost propusă ca reconstituire fațadei edificiului lui Servilius Fabianus. Ținând seama de forma incipientă de prelucrare a piesei este foarte puțin probabil ca aceasta să fi fost angajată în construcție, dar forma ei face foarte probabilă apartenența ei la proiectul fațadei. În cazul celorlalte două piese nu există indicii care să permită atribuirea lor fațadei edificiului lui Servilius Fabianus. Arhitrava nedecorată este conform formei ei o arhitravă de zid, iar arhitrava transversală finită deși s-ar încadra într-o construcție de tip *scaenae frons* nu corespunde dimensiunilor arhitravei cu inscripție atribuită fațadei și nu prezintă alte indicii care să-i permită atribuirea la edificiul menționat. Aceste piese trebuie să fi aparținut cel mai probabil uneia dintre construcțiile de perioadă romană situate pe faleza de sud-vest a Peninsulei tomitane. Descoperirea acestor patru piese într-un context identic poate fi pusă pe seama unei grupări în vederea unei transportări intenționate dar neconcretizate într-un muzeu, după cum s-a întâmplat în momente diferite cu restul pieselor atribuite edificiului lui Servilius Fabianus și aflate astăzi în diferite colecții în București și Constanța.

Diese Studie¹ stellt einen Befund aus Constanța (Tomis) vor, der als Marmorwerkstatt für Bauteile interpretiert wurde. Die Untersuchung dieses Befundes bietet einen Anlass, die Frage nach Bearbeitungsetappen und -plätzen marmorner Architektur zu erörtern, und zwar im Kontext einer Region ohne Marmorvorkommen, wie es bei der westlichen Schwarzmeerküste der Fall ist.

* Natalia Toma: Christian-Albrechts-Universität, Kiel, Institut für Klassische Altertumskunde. Klassische Archäologie.

¹ Diese Studie geht auf einen Vortrag zurück, der im Rahmen des Symposions Architectură. Restaurare. Arheologie im April 2010 gehalten wurde (ARA/11). Das Material ist im Laufe der Jahre 2008–2010 in Constanța zusammengetragen worden mithilfe der Leitung und der Kollegen des dortigen Museums für Nationalgeschichte und Archäologie. Mein Dank gilt den Museumsdirektoren G. Papuc, C. Chera und G. Custurea sowie den Kollegen Z. Covacef, C. Pașca, D. Banciu und L. Cliante.